

Aneta Kula

Politechnika Śląska

Wydział Organizacji i Zarządzania

BARIERY W KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ POMIĘDZY ANGLIKAMI A MNIEJSZOŚCIĄ POLSKĄ W HERTFORDSHIRE

Streszczenie (abstrakt): Niniejsza praca przedstawia problematykę komunikacji pomiędzy członkami dwóch grup społecznych – rodowitymi Anglikami i polskimi emigrantami. Przybliżono pojęcia komunikacji i ich barier. Zdefiniowano mniejszość polską i opisano paradygmat interakcjonizmu symbolicznego wraz z teorią ugruntowaną. Zbadano istnienie korelacji między poziomem uprzedzeń a komunikacją, a także pomiędzy poziomem zdolności językowych i ponownie komunikacją. Użyto w tym celu triangulacji metod ankiety, wywiadu i obserwacji. Próbę badawczą odnaleziono metodą kuli śnieżnej i zbadano respondentów w zróżnicowanym wieku z klasy średniej. Nieproporcjonalnie duża ilość angielskich respondentów wykazała się wysokim poziomem tolerancji. Ostatecznie nie stwierdzono korelacji pomiędzy uprzedzeniami a komunikacją ani pomiędzy poziomem znajomości języka i komunikacją.

Słowa kluczowe: komunikacja, bariera, Anglik, mniejszość polska, emigracja

BARRIERS IN SOCIAL COMMUNICATION BETWEEN THE ENGLISH AND THE POLISH MINORITY IN HERTFORDSHIRE

Abstract: This article presents the barriers of communication between members of two social groups - native Englishmen and Polish emigrants. The concepts of communication and their barriers were introduced. The Polish minority was defined, and the paradigm of symbolic interactionism was described, along with the grounded theory. The correlation between the level of prejudice and communication was investigated, as well as between the level of language skills and communication again. For this purpose, the triangulation of survey, interview and observation methods was used. The research sample was found using the snowball sampling and middle-class respondents of various ages have been surveyed. A disproportionately large number of English respondents have showed a high level of tolerance. Ultimately, correlation between prejudice and communication, nor between language proficiency and communication have not been found.

Keywords: communication, barrier, English, Polish minority, emigration

Wstęp

Wielka Brytania, a zarazem Anglia, wciąż pozostają w ścisłej czołówce krajów, w których na emigracji przebywa najwięcej Polaków. Choć czasy wojenne są przeszłością, wielu Polaków decyduje się na wyjazd ze względów materialnych. Nawet po wyjściu Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej ten proces wciąż trwa.

Emigranci podejmują wyzwanie całkowitej zmiany środowiska, co wiąże się z opuszczeniem rodziny i bliskich, dla poprawy sytuacji materialnej i poszerzenia perspektyw na przyszłość. Nie jest to wcale łatwy wybór. Emigranci przed wyjazdem dokonują analizy zysków i strat zanim podejmą tak ważną decyzję. Korzyści wydają się olbrzymie i mogą ostatecznie przysłonić możliwe straty lub trudności w życiu zagranicą. Po wyjeździe muszą oni odnaleźć się w zupełnie nowym miejscu, otoczeni odmienną kulturą, zwyczajami, a także innym językiem niż polski. Często zdarza się, iż podróżują w pojedynkę lub nie dysponują wysokimi zdolnościami językowymi. Sprzyja to powstawaniu różnorodnych problemów i barier w komunikacji społecznej i interpersonalnej, a także problemów natury emocjonalnej.

Niniejszy artykuł stanowi opis badania relacji i komunikacji między dwoma grupami społecznymi zamieszkującymi hrabstwo Hertfordshire w południowej Anglii – rodowitych Anglików i polskich emigrantów. Pozwoli ona na lepsze zrozumienie procesów społecznych zachodzących między wymienionymi grupami, ukazując obraz i poglądy jednostek należących do obu społeczności. Wypracowane narzędzia badawcze można wykorzystać w dalszych badaniach różnych społeczności, których dotyczy kwestia imigracyjna.

Zadano między innymi następujące pytania: Czy i jaki wpływ mają niskie zdolności językowe lub uprzedzenia na komunikację między dwoma wymienionymi grupami? Jaki jest ich stosunek? Czy wystarczy być biegłym językowo, aby porozumiewać się bezproblemowo w obcym kraju? Jakie istnieją niuanse kulturowe różniące obie nacje? Czy wszystko da się przetłumaczyć?

Odpowiedzi na te pytania zawarte są w dalszej części pracy i zostały sformułowane w oparciu o doświadczenia badanych respondentów, wywiady pogłębione, obserwacje, a także o wyniki ankiety.

Przedmiotowe badanie podzielono na trzy części – teoretyczną, metodologiczną i empiryczną. Pierwsza z nich stanowi wstęp do tematyki pracy i przedstawia podstawowe pojęcia używane w dalszej jej części – takie jak bariery komunikacyjne, komunikacja społeczna, Anglik, mniejszość polska, Hertfordshire. Opisano również paradygmat interakcjonizmu symbolicznego, a w szczególności teorię ugruntowaną. W części metodologicznej przybliżono przedmiot i cel badania – mieszkańcy hrabstwa Hertfordshire, a także metody, techniki, narzędzia badawcze i opis metody doboru próby. Zawarto również naczelne pytanie badawcze i trzy pytania szczegółowe. Ostatnia, najbardziej obszerna, empiryczna część pracy, zawiera wyniki badań, a zatem podsumowanie wywiadów, wyniki ankiety, rezultaty obserwacji, a także krytykę wyników i ostateczne wnioski, jak i odpowiedzi na naczelne i szczegółowe pytania badawcze. Dodatkowo zawarto w aneksie transkrypcje wywiadów, formularz ankiety internetowej i standardowej, kwestionariusz wywiadu pogłębionego dla osób polskojęzycznych i anglojęzycznych, a także scenariusze obserwacji Polaków i Anglików.

Analiza treści pracy badawczej

Na początku warto przybliżyć definicje tytułowych pojęć:

- **Bariery komunikacyjne** – to aspekty utrudniające lub wręcz uniemożliwiające przekazanie wiadomości od nadawcy do odbiorcy.
- **Komunikacja społeczna** – to proces tworzenia, przekazywania i przekształcania informacji między jednostkami, grupami i organizacjami społecznymi. Jej celem jest kształtowanie, modyfikacja lub zmiana wiedzy, postaw i zachowań zgodnie z wartościami i interesami oddziaływujących na siebie nadawców i odbiorców.¹
- **Anglik** – jest obywatelem Anglii. Jednak na potrzeby niniejszej pracy zawężono tę definicję do osoby, których rodzice są rdzennymi Anglikami i która wychowała się w Anglii. Powodem tego działania była potrzeba wyeliminowania możliwych czynników zniekształcających ich światopogląd względem osób dorastających w Anglii.
- **Mniejszość polska** – to grupa emigrantów narodowości polskiej, zamieszkujących inny kraj (w tym przypadku Wielką Brytanię). Na potrzeby niniejszej pracy wzięto pod uwagę Polaków wychowanych w Polsce, gdyż ponownie – odmienne środowisko podczas długotrwałego pobytu za granicą osób w młodym wieku może wpłynąć na ich osobowość lub światopogląd.
- **Hertfordshire** – to hrabstwo Wielkiej Brytanii leżące w południowo-wschodniej części Anglii. Zajmuje ono powierzchnię 1640 kilometrów kwadratowych, a jej populacja w 2019 wynosiła 1.184.365 mieszkańców², natomiast w 2011 1.116.062 mieszkańców, z czego 10464 (0,94%) stanowili Polacy³. Wedle badań przeprowadzonych w 2015 roku Hertfordshire jest jednym z trzech najlepszych regionów do życia w Wielkiej Brytanii⁴.

Ryc. 1. Lokalizacja Hertfordshire na mapie Anglii
(https://en.wikipedia.org/wiki/File:Hertfordshire_UK_locator_map_2010.svg)

¹ W. Kaniuka, *Bariery w komunikacji społecznej. Rozważania studenta IV. roku politologii* – https://opiniologia.pl/bariery-w-komunikacji-spoecznej/#_ftn1 [dostęp: 19.03.2021].

² Wikipedia – *Hertfordshire* – <https://en.wikipedia.org/wiki/Hertfordshire> [dostęp: 13.12.2020].

³ Baza danych statystycznych Nomis – <https://www.nomisweb.co.uk/census/2011/qs203ew> [dostęp: 18.12.2020].

⁴ Badanie przeprowadzone przez organizację Research Inside – <https://www.uswitch.com/media-centre/2015/10/edinburgh-best-place-to-live-in-uk-according-to-quality-of-life-index/> [dostęp: 21.12.2020].

Paradygmat interakcjonizmu symbolicznego

Paradygmat interakcjonizmu symbolicznego stawia w centrum interakcję i komunikację międzyludzką. Bada on znaczenia wyłaniające się ze wzajemnej interakcji jednostek w środowisku społecznym z innymi jednostkami i skupia się na pytaniu: „Jakie symbole i znaczenia wyłaniają się z interakcji między ludźmi?”.

Interakcjonizm symboliczny zakłada, że istotą relacji społecznych jest ciągła wymiana symboli, które ewoluują w czasie. Interpretacja symboli zmienia się w czasie pod wpływem uczestników konwersacji. Na jej rozwój wpłynęła koncepcja George’a Simmela odnośnie do działań jednostek i interakcji – dotyczy ona różnych form interakcji, a także typów uczestników. Według tegoż jednym z głównych zadań socjologii jest zrozumienie oddziaływań pomiędzy ludźmi jako członkami społeczeństwa.

Źródłem tej teorii jest zainteresowanie zarówno językiem, jak i znaczeniem. Według Meada język czyni ludzi istotami samoświadomymi, zdolnymi wyodrębnić swoją osobę z otoczenia oraz ocenić ją z zewnętrznego punktu widzenia. Pojęcie symbolu odgrywa tu kluczową rolę. Jest nim pewien ustalony zamiennik oryginalnego pojęcia – na przykład gest lub słowo. Zdaniem Meada ludzie wymieniają się wspólnymi symbolami podczas wzajemnej interakcji, a bez nich wymiana informacji nie byłaby możliwa.

Herbert G. Blumer jako pierwszy użył terminu interakcji symbolicznej. Z tego też powodu jest nazwany założycielem symbolicznego interakcjonizmu. Według niego ludzie traktują znaczenia na dwa sposoby:

1. Znaczenie to coś przypisywanego przedmiotom, zdarzeniom, zjawiskom itp.
2. Znaczenie to „fizyczne przywiązanie” narzucane zdarzeniom i przedmiotom przez człowieka.

W perspektywie interakcji symbolicznej Blumera istnieją trzy podstawowe zasady: **znaczenie**, **język** (język dostarcza środków >symboli< do debatowania nad znaczeniem) i **reguły myślenia**. Symboliczny interakcjonizm głosi, iż zasada znaczenia stoi w centrum ludzkiego zachowania. Język zapewnia ludziom dostateczną liczbę symboli do wykorzystania w komunikacji. To właśnie symbole odróżniają relacje społeczne ludzi od poziomu komunikacji zwierząt. Istoty ludzkie nadają znaczenie symbolom i wyrażają je za pomocą języka. W konsekwencji, symbole stanowią podstawę komunikacji. Innymi słowy, symbole są niezbędnymi elementami do tworzenia jakiegokolwiek aktu komunikacyjnego. Ostatnią zasadą interakcjonizmu symbolicznego jest zjawisko zmiany interpretacji jednostek odnoszących się do symboli poprzez myślenie.

Interakcjonizm symboliczny bazuje na trzech założeniach:

1. Ludzie rozwijają swój stosunek do danej rzeczy zgodnie z jego poznanym znaczeniem.
2. Znaczenie nadawane jest poprzez interakcję z danym przedmiotem.
3. Znaczenia zmieniają się z czasem poprzez ich interpretację w aktualnej sytuacji.

Przedmioty, ludzie, warunki i zdarzenia nie mają wewnętrznego znaczenia. Znaczenie jest przypisane do tych elementów przez znaczenie ludzkiej interakcji.

Dobrym przykładem ewolucji znaczenia symbolu jest swastyka – krzyż o równych ramionach, zgiętych pod kątem prostym w lewo lub w prawo. W języku sanskryckim *svastika* wywodzi się ze słowa *svasti*, które oznacza dobrobyt i pomyślność, a sam znak symbolizował ogień i ciepło w starosłowiańskiej kulturze. Wszystko zmieniło się w czasach międzywojennych, gdy swastyka stała się godłem hitlerowskiej organizacji politycznej – od tego czasu symbolizuje nazistowską propagandę, zbrodnię i nienawiść.

Innym przykładem są filmy i odtwarzacze wideo. Często używane w szkołach w celach edukacyjnych – przekazują pewne użyteczne informacje w dogodnej formie. W przypadku studentów oglądających filmy dla umilenia wolnego czasu oba przedmioty są źródłem zabawy i rozrywki. W przypadku więźniów oglądających filmy wideo przesłane przez członków ich rodzin, te urządzenia są dla nich oknem na świat. Przedmioty są dokładnie takie same, zmienia się jednak kontekst, treść i wartość otrzymana z użytkowania. Z fizycznego punktu widzenia odtwarzacz wideo w każdej sytuacji jest cały czas taki sam, jednak ludzie z różnymi doświadczeniami nadają im różne znaczenie.

Przykłady te ilustrują wpływ ludzkich działań na znaczenie symbolu – gdyż to ludzie nadają im znaczenie. Oprócz zbadania mierzalnych atrybutów przedmiotu niemożliwe jest obiektywne ocenienie go. Ludzki umysł interpretuje, przetwarza i dodaje odczucia, wspomnienia do idei danego przedmiotu lub obiektu, a zatem jest zdecydowanie subiektywny. Proces ten odbywa się za każdym razem, gdy człowiek wchodzi w interakcję z danym obiektem. Zmiana może zajść również pod wpływem wspomnienia danej sytuacji, rozmowy z innym człowiekiem lub ujżenia poszerzonego kontekstu danej rzeczy. Zatem obraz ten ciągle ewoluuje i każde indywiduum interpretuje dany aspekt na swój sposób, jednakże osoby ze wspólnym doświadczeniem, poglądami lub z tego samego środowiska mogą postrzegać rzeczy w podobny sposób.

Interakcja symboliczna to proces obejmujący interpretację działań, ponieważ mogą mieć znaczenie symboliczne sformułowane inaczej dla każdego. Na przykład uczniowie po raz pierwszy widzą profesora idącego w kierunku swoich zajęć w pierwszy dzień semestru. Myślą, że ten profesor to zwyczajny profesor, który wygłasza wykłady, prowadzi ćwiczenia, dzieli program nauczania, omawia wymagania kursu i prowadzi tradycyjne zajęcia pierwszego dnia. Jednak w rzeczywistości profesor ten jest aktorem. Kilku studentów powątpiewa i chce zobaczyć legitymację profesora. Dopóki profesor będzie odgrywał rolę pedagoga, studenci w pewnych granicach pełnią swoje własne ograniczone role. Załóżmy, że klasa zdała sobie sprawę, że ta osoba tak naprawdę nie jest profesorem i nie posiada żadnego akademickiego certyfikatu. Pytanie po tym odkryciu brzmiałoby, czy rzeczywistość doświadczeń klasy jest ważna lub nie (skoro aktor był postrzegany jako profesor, a zatem został błędnie zinterpretowany). Prawidłowe odzwierciedlenie informacji przez aktora pomogło w spełnieniu oczekiwanych ról przez studentów. Według Williama I. Thomasa uczniowie ci definiowali rzeczywistość jako cała klasa.

Teoria ta przedstawia znaczenie jako coś, co pojawia się samoistnie podczas interakcji w określonych warunkach. Nie bierze ona pod uwagę podstawowego kontekstu społecznego, w którym umiejscowiona jest interakcja. W konsekwencji nie wytwarza źródeł znaczeń. Co więcej, symboliczny interakcjonizm nie dostrzega żadnej rzeczywistości społecz-

nej poza taką, którą ludzie tworzą za pomocą swoich interpretacji i z tego powodu nie opisuje społeczeństwa na bardziej ogólnym poziomie.

Teoria ugruntowana

Teoria ugruntowana jest jakościową metodą badawczą, której założeniem jest systematyczne zbieranie i analizowanie danych. Powstała ona w reakcji na tradycyjne metody budowania teorii socjologicznych. Nie oddziela się etapu gromadzenia danych empirycznych od etapu analizy danych, a także budowania teorii od faktycznego badania. W niniejszej teorii wysuwa się wnioski dotyczące ludzkiego zachowania w trakcie gromadzenia danych empirycznych, zamiast po ich zgromadzeniu. Autorzy teorii uważają, iż jest to „odkrywanie teorii na podstawie danych systematycznie pozyskiwanych i analizowanych w badaniu społecznym”⁵.

Zatem celem teorii ugruntowanej jest budowanie teorii wyjaśniającej dane procesy już w trakcie prowadzenia badań, zamiast stawiania przedwstępnych hipotez badawczych i zapoznawania się z literaturą dotyczącą danego tematu. Gwarantuje to możliwość interpretowania obserwacji w odłączeniu od wszelkich sugestii mogących wpłynąć na postrzeganie zjawiska przez badacza. Nie przyjmuje on wstępnych założeń.

Kathleen M. Charmaz przedstawia sześć elementów definiujących określoną interpretację metody ugruntowanej:

1. jednoczesne zaangażowanie w zbieranie danych i analizę;
2. konstruowanie kodów i kategorii analitycznych opartych na danych, a nie na przyjętych z góry hipotezach powstałych w wyniku logicznej dedukcji;
3. stosowanie metody ciągłego porównywania, co wiąże się z tworzeniem porównań podczas każdego etapu analizy;
4. rozwijanie teorii na każdym etapie zbierania danych i analizy;
5. pisanie not w celu opracowania kategorii, określenia ich własności i związków zachodzących między kategoriami oraz ustalenie luk;
6. pobieranie próbek w celu skonstruowania teorii, nie zaś próbek reprezentatywnych dla populacji;
7. dokonanie przeglądu literatury po przeprowadzeniu niezależnej analizy⁶.

Barney G. Glaser uważa, że „teoria ugruntowana może być stosowana z powodzeniem przez badaczy w wielu dyscyplinach, jest to ogólna metodologia. Co ważne - niezwiązana z żadną konkretną dyscypliną”⁷. Krzysztof Konecki, socjolog z Uniwersytetu Łódzkiego,

---

⁵ B. Glaser, A.L. Strauss *The discover yof grounded theory strategies for quantitative research*, Aldine Pub. Co., Chicago 1967, s. 1.

⁶ K. Charmaz, *Teoria ugruntowana. Praktyczny przewodnik po analizie jakościowej*, PWN, Warszawa 2009, s. 12.

⁷ Y. Mansourian, *Adoption of grounded theory in LIS research*, New Library World, 2006, p. 394.

stosował tę metodę między innymi w badaniach nad kulturą organizacyjną i nad procesem rekrutacji nowych pracowników w przemysłowych przedsiębiorstwach⁸.

Jak wcześniej nadmieniono, głównym założeniem teorii ugruntowanej jest brak hipotez wyjściowych. Badacz w początkowej fazie badań zadaje pytania i dopiero później rozwija teorię na podstawie uzyskanych danych i analizuje je na bieżąco. Powinien być przygotowany na odkrywanie nieprzewidzianych wcześniej zjawisk. Brak hipotez wyjściowych powoduje, iż nie trzeba ich weryfikować. Pytania badawcze spełniają rolę hipotez roboczych. Badacz nie powinien zapoznawać się z naukową literaturą dotyczącą obiektu badań.

Kolejne fazy pracy to: kodowanie danych, tworzenie notatek, sortowanie notatek i opisanie teorii, które implikuje ogłoszenie wyników badań. Kodowanie danych oznacza porządkowanie danych i przypisywanie ich do odpowiednich kategorii. Badacz wraca do „warstw danych” i koduje je koncepcyjnie. Mogą one być pozyskane dzięki kilku technikom badawczym. Poszczególne kategorie tworzą tak zwane „cegiełki”, służące zbudowaniu teorii, które należy ze sobą porównać. Ostatnią fazą badań jest opisanie powstałej teorii. Badacz powinien dokonać tego w sposób ustrukturyzowany i zrozumiały dla czytelników, aby mogli oni uzyskać pełny obraz przedstawianej teorii⁹.

Cel badania

Celem badania jest odpowiedź na postawione pytania badawcze na temat komunikacji pomiędzy Anglikami a polskimi emigrantami – ich barier, przyczyn zakłóconej komunikacji, sposobów przewycięzania problemów, wpływu kompetencji językowych, a także uprzedzeń. Jest to przybliżenie kwestii komunikacji na ograniczonym terenie między rdzennymi mieszkańcami a nowo przybyłymi. Przedmiotem badania ankietowego jest próba złożona z 76 osób (55 Anglików i 21 Polaków) zamieszkałych na terenie Hertfordshire – hrabstwa leżącego na południu Anglii i graniczącym z londyńską aglomeracją na południu. Wywiady przeprowadzono z trzema Polakami i dwoma Anglikami. Obserwowano 57 Anglików i 9 Polaków.

Naczelnym pytaniem badawczym było: **„Czy istnieje korelacja między poziomem uprzedzeń i poziomem zdolności językowych a komunikacją społeczną pomiędzy Anglikami a polskimi emigrantami?”**.

Choć język jest nieodłączną częścią komunikacji międzyludzkiej, komunikacja werbalna stanowi jedynie 7% całej komunikacji interpresjonalnej¹⁰. Resztę przekazu stanowi ton głosu, a także zachowanie, gestykulacja i mowa ciała. Dlatego kwestia korelacji pomiędzy poziomem zdolności językowych a komunikacją między dwoma wyżej wymienionymi grupami jest nieoczywista. Pewne jest, że znajomość języka ma wpływ na

⁸ K. Konecki, *Studia z metodologii badań jakościowych. Teoria ugruntowana*, PWN, Warszawa 1997.

⁹ Z. Wiorogórska, *Teoria ugruntowana i jej wybrane zastosowania w badaniach z zakresu informacji naukowej i bibliotekoznawstwa*, „Przegląd Biblioteczny” 2012 z. 1, s. 52.

¹⁰ K. Batko, K. Wrona, K. Nenko, *Komunikacja niewerbalna*, Encyklopedia Zarządzania – https://mfiles.pl/pl/index.php/Komunikacja_niewerbalna [dostęp: 12.06.2021].

komunikację między grupami różnych narodowości, nie wiadomo jednak jak wielki, ani czy wpływ ten jest znaczący i czy tworzy bariery trudne do pokonania.

Interesującym aspektem jest również wpływ ewentualnych uprzedzeń Anglików na komunikację z mieszkającymi w Anglii Polakami. Czy dezaprobata Anglików wobec emigrantów implikuje negatywne stosunki pomiędzy nimi i pogarsza ich komunikację, czy mimo to pozostają oni w zgodzie i komunikują się poprawnie? Czy w hrabstwie Hertfordshire problem uprzedzeń wobec mniejszości polskiej jest powszechny?

Aby odpowiedzieć na powyższe pytania posłużono się uzyskanymi wynikami przeprowadzonych badań ankietowych, obserwacji, a także wywiadów.

Oprócz pytania naczelnego, zadano również trzy szczegółowe pytania badawcze.

1. Czy istnieją bariery mentalne lub kulturowe powodujące niewłaściwą komunikację między Anglikami a Polakami w Anglii?

Ten punkt traktuje o pozajęzykowych aspektach komunikacji. W oparciu o paradygmat symbolicznego interakcjonizmu, doświadczenia respondentów, jak i o stopnie uprzedzeń, opisano potencjalne istnienie barier mentalnych lub kulturowych. Interesującą kwestią jest, jak duża musi być różnica, aby stała się barierą? To zjawisko, jak i wiele innych, pozostanie niemierzalne, a jedynie będzie oceniane subiektywnie.

2. Jakich barier komunikacyjnych doświadczają Polacy w Anglii?

To pytanie wnika w szczegóły barier komunikacyjnych doświadczonych przez Anglików, jak i Polaków na emigracji, a także w jaki sposób sobie z nimi radzą. Nie jest to jedynie kwestia językowa, ale również psychologiczna i kulturowa.

3. Czy niedostatek kompetencji językowych implikuje niemożność nawiązania przyjacielskiej relacji między obcokrajowcami?

Na powyższe pytanie odpowiedziano na podstawie wyników ankiet – oceniono związek między poziomem językowym a posiadaniem angielskich przyjaciół przez badanych. Wsparto się również informacjami uzyskanymi z wywiadów i oceniono subiektywne odczucia badanych.

Metody badawcze. Triangulacja

Użyto trzech metod badawczych:

- Ankieta (badanie ankietowe) jest skategoryzowaną metodą badawczą, odbywającą się poprzez przekazanie ankietowanej osobie kwestionariusza w dowolnej formie (standardowej – papierowej, pocztowej czy internetowej), pozwolenia jej na udzielenie odpowiedzi samodzielnie lub z pomocą ankietera i odebrania kwestionariusza w możliwy sposób – bezpośrednio do rąk ankietera, pocztą lub poprzez przesłanie swoich odpowiedzi poprzez kliknięcie w ankiecie internetowej lub mailem.
- Wywiad jest jedną z popularniejszych metod pozyskiwania informacji. Według Steinara Kvale wywiad to specyficzna forma rozmowy, w trakcie której wiedzę tworzy

się w toku interakcji między osobą prowadzącą wywiad a respondentem¹¹. Narzędziami pomiarowymi w wywiadzie mogą być kwestionariusze, scenariusze wywiadu bądź dyspozycje do wywiadu. Najczęściej jednak (w wypadku wywiadów jakościowych) wywiad ma bardziej swobodny charakter, badacz ma określone jedynie ogólne zagadnienia i kierunki do poruszenia w rozmowie¹².

- Metoda obserwacji polega na gromadzeniu danych pierwotnych poprzez wcześniej zaplanowane i zamierzone, systematyczne monitorowanie danego zjawiska. Jak każda metoda badawcza, pozwala na odnalezienie odpowiedzi na postawione wcześniej pytania. Obserwacje zazwyczaj przeprowadza się bez uczestnictwa badanego, lecz w niektórych przypadkach stosuje się obserwację uczestniczącą – zazwyczaj, gdy konieczne jest wejście w dane środowisko, aby poznać procesy zachodzące wewnątrz.

Do zebrania grupy badawczej dla badania ankietowego użyto **metody kuli śnieżnej**, która jest nielosową metodą polegającą na odnalezieniu reprezentantów badanej populacji i poproszenie ich o kontakt do innych osób tej samej grupy. Następnie przeprowadza się określone badanie i ponownie prosi o kontakt z innymi osobami spełniającymi kryteria badawcze. Procedurę tę stosuje się kilkakrotnie, do momentu uzyskania odpowiedniej liczby zbadanych osób¹³. Metoda kuli śnieżnej właściwa jest w przypadku trudności w odszukaniu określonych osób, na przykład z powodu braku dostępu do bazy danych lub w sytuacji, gdy taka baza nie istnieje¹⁴. Proces rekrutacji jest prosty i nie wymaga nakładów finansowych, o ile dane osoby zgadzają się na bezinteresowny udział w badaniu. Nierzadko jest to jedyny sposób na dotarcie do osób o specyficznych cechach. Wadą tej metody jest niewątpliwie brak kontroli nad reprezentatywnością próby. Obciążenie próby wynika z faktu, iż uczestnicy badań rekrutują osoby, które dobrze znają, a w związku z tym mogą mieć wiele wspólnych cech, a to oznacza, że próba będzie stanowiła małą podgrupę ogółu populacji¹⁵.

Wyniki badań

Czy istnieją bariery mentalne lub kulturowe powodujące niewłaściwą komunikację między Anglikami a Polakami w Anglii?

Tak, istnieją. Chociaż nie stanowią one powszechnego problemu społecznego, wciąż na nie oddziałują. Ze strony Anglików - są oni świadomi, że mają nieco **inne poczucie humoru**.

---

¹¹ S. Kvale, *Prowadzenie wywiadów*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010.

¹² A. Majewska, A. Główniak, *Encyklopedia Zarządzania - Wywiad* – <https://mfiles.pl/pl/index.php/Wywiad> [dostęp: 29.03.2021].

¹³ B.S. Everitt, A. Skrondal, *The Cambridge Dictionary of Statistics*, Cambridge University Press 2010.

¹⁴ E. Babbie, *Badania społeczne w praktyce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005, s. 205-206.

¹⁵ D. Levine, *Even You Can Learn Statistics and Analytics: An Easy to Understand Guide to Statistics and Analytics 3rd Edition*, Pearson FT Press 2014.

Polacy dostrzegają, że aby mieć pewność, że nikogo nie urażą, **muszą używać form grzecznościowych** zawsze, gdy proszą inną osobę o wykonanie pewnej czynności. Nawet jeśli jest to obowiązek tej osoby.

Sposoby myślenia osób wychowanych w różnych krajach również się różnią. Dowodem tego jest relacja Polki, która mimo długiego stażu w Anglii i biegłego języka, wciąż czyni specjalne starania, aby odbiorca zrozumiał ją w określony sposób.

Emigranci ekonomiczni, a także osoby ze średnią lub niską znajomością angielskiego, mogą odczuwać w nowym kraju **negatywne emocje mające źródło w niepewności odnośnie do samych siebie** – może być to wstyd, niepewność, poczucie bycia gorszym i strach. Jest to jednak bariera psychologiczna, wytworzona w umyśle emigranta. Osoba taka może postrzegać neutralne zachowanie drugiej osoby pochodzenia angielskiego w sposób negatywny.

Chociaż Anglicy odznaczają się wysoką kulturą i tolerancją, zdarzają się wśród nich **nietolerancyjne jednostki**. Może powodować to wzajemne napięcia i nadinterpretacje wypowiedzianych słów.

Ostatnim zbadanym aspektem jest **nadmierna ekspresja emocjonalna Polaków** w ocenie Anglików. Zdaniem dwóch polskich respondentek, Anglików ogólnie cechuje większa powściągliwość. Zostali oni wychowani w innych warunkach i nauczani, że pewne nad wyraz intensywne zachowania są nieuprzejme.

Jakich barier komunikacyjnych doświadczają Polacy w Anglii?

To pytanie nawiązuje do poprzedniego. Są to **różnice kulturowe**, pojedyncze przypadki **dezaprobaty w stosunku do emigrantów**, a także **poziomy autoekspresji**. Jednak oprócz tych barier istnieją również **bariery językowe**. Wśród nich połowa ankietowanych Polaków wymieniła:

- **Nieznajomość słów,**
- **Zbyt szybkie tempo mówienia,**
- **Pomijanie głosek w słowach** (stosowanie skrótów),
- **Niepoprawne wymawianie słów** (tak, że Anglicy nie rozumieją komunikatu).

Ze wszystkich barier to bariera językowa stanowi największy problem wśród polskich emigrantów. Bez biegłej znajomości języka niezwykle trudno konkurować emigrantom z obywatelami danego kraju, a często jest to niemożliwe i skazuje na proste prace. Następnie w takiej pracy gruntowna nauka języka jest wyzwaniem. To błędne koło może usprawiedliwiać wieloletnich emigrantów, którzy unikają nauki języka.

Analiza hipotezy

Czy niedostatek kompetencji językowych implikuje niemożność nawiązania przyjacielskiej relacji między obcokrajowcami?

Nie jest to reguła. Ankietowani Anglicy nie zgodzili się z powyższym stwierdzeniem. Badani podali przykłady Polaków, których poziom zdolności językowych nie był satysfakcjonujący, lecz nawiązali oni przyjacielskie relacje.

Jeden ankietowany Polak ocenił swój angielski na 1/5 i przyznał, że ma przynajmniej jednego angielskiego przyjaciela. Ta osoba jest kolejnym zaprzeczeniem powyższej hipotezy. Dziesięciu innych ankietowanych posiadających angielskich przyjaciół wybrało odpowiedzi 4/5 lub 5/5.

Oczywiście łatwiej jest nawiązać przyjacielską relację z osobą władającą biegłym językiem i osoby z dobrym angielskim powinny mieć statystycznie więcej angielskich przyjaciół, niż osoby ze słabym angielskim, lecz niskie kompetencje językowe nie są decydujące w sferze przyjaźni. Taka przyjaźń **jest możliwa**.

Podsumowanie

Pozyskane informacje pozwoliły uzyskać szeroki obraz angielskiej kultury i życia Polaków na emigracji. Zdawałoby się, że to nieznajomość języka jest największą przeszkodą komunikacyjną, a jednak istnieją jeszcze inne bariery komunikacyjne, doskwierające nawet emigrantom biegłym językowo. Na przykład kultura środowiska, w którym człowiek został wychowany odgrywa w tym aspekcie kluczową rolę, częściowo determinując światopogląd i sposób myślenia danej osoby.

Zarówno Anglicy, jak i polscy badani respondenci udowodnili, że komunikacja wykracza daleko poza słowa, że można zaprzyjaźnić się z Anglikami bez biegłej znajomości języka, że można pokonać wszelkie bariery komunikacyjne, a także, że ten naród jest otwarty na odmienne kultury i chętnie pomaga przybyłym emigrantom w asymilacji. Z tego powodu mniejszość polska może być zadowolona z pobytu w Anglii, w hrabstwie Hertfordshire.

Bibliografia

1. Babbie E., *Badania społeczne w praktyce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
2. Batko K., Wrona K., Nenko K., *Komunikacja niewerbalna, Encyklopedia Zarządzania* – https://mfiles.pl/pl/index.php/Komunikacja_niewerbalna [dostęp: 12.06.2021].
3. Baza danych statystycznych Nomis – <https://www.nomisweb.co.uk/census/2011/qs203ew> [dostęp: 18.12.2020].
4. Charmaz K., *Teoria ugruntowana. Praktyczny przewodnik po analizie jakościowej*, PWN Warszawa 2009.
5. Everitt B.S., Skrondal A., *The Cambridge Dictionary of Statistics*, Cambridge University Press 2010.
6. Glaser B., Strauss A. L., *The discover yof grounded theory strategies for quantitive research*. Chicago, Aldine Pub. Co., 1967.
7. Kaniuka W., *Bariery w komunikacji społecznej. Rozważania studenta IV. roku politologii*, https://opiniologia.pl/bariery-w-komunikacji-spolecznej/#_ftn1 [dostęp: 19.03.2021].
8. Konecki K., *Studia z metodologii badań jakościowych. Teoria ugruntowana*, PWN, Warszawa 1997.
9. Levine D., *Even You Can Learn Statistics and Analytics: An Easy to Understand Guide to Statistics and Analytics 3rd Edition*, Pearson FT Press. 2014.
10. Majewska A., Głowniak A., *Encyklopedia Zarządzania – Wywiad* – <https://mfiles.pl/pl/index.php/Wywiad> [dostęp: 29.03.2021].

11. Mansourian Y., *Adoption of grounded theory in LIS research*, New Library World, 2006.
12. Research Inside, *Edinburgh best place to live in UK according to quality of life index* – <https://www.uswitch.com/media-centre/2015/10/edinburgh-best-place-to-live-in-uk-according-to-quality-of-life-index/> [dostęp: 21.12.2020].
13. Wikipedia – *Herfordshire* – <https://en.wikipedia.org/wiki/Hertfordshire> [dostęp: 13.12.2020].
14. Wiorogórska Z., *Teoria ugruntowana i jej wybrane zastosowania w badaniach z zakresu informacji naukowej i bibliotekoznawstwa*, „Przegląd Biblioteczny” 2012 z. 1.

Dane kontaktowe

Aneta Kula, aneta.kula97@gmail.com